

Дороніна Т. О. Егалітарність (егалітаризм, егалітарна свідомість). *Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект* [колективна монографія] / кол. авт., за заг. ред. проф. Н. А. Сейко. Житомир : Волинь, 2014. С.157-160.

Т.О. Дороніна

Егалітарність (егалітаризм, егалітарна свідомість)

Стратегія розвитку сучасної вітчизняної освіти виголошує своїми засадничими орієнтирами принципи гуманізму, антропологізму та демократизму. Ця освітня парадигма до свого підґрунтя кладе ідеї толерантності та недискримінації, врахування потреб усіх членів суспільства, у гендерному аспекті – незалежно від їхньої статевої приналежності (визначеності).

У контексті сучасних інноваційних процесів ідея гуманізації освіти набуває різнобічного втілення в освіті, найчастіше вона пов'язується зі змістовою складовою навчання чи з його організацією. Значно рідше простежується зв'язок між загальним напрямком реформування освіти щодо реалізації принципу гуманізації та принципом гендерної рівності (егалітарності).

У словникових виданнях *егалітарність* (від фр. *egalite* – рівність) трактується як “рівність”. У філософському енциклопедичному словнику поняття “егалітаризм” трактується як «вчення про загальну рівність людей», це слово французького походження (від “*egalite*”), що в перекладі українською означає “рівність” [5, с. 184].

Поняття “егалітарність” найчастіше функціонує в контексті соціологічних досліджень сім'ї (егалітарність рольової структури родини, егалітарність у розподілі родинних обов'язків) та в політико-історичному аспекті (розвиток та становлення різних форм державності, спрямування та розподіл економічних ресурсів країни). Принцип рівності (егалітарності) властивий державному устрою розвинутих країн світу, які у своїх державних документах декларують необхідність подолання всіх можливих видів дискримінації. Ми поділяємо

думку Н. Грицяк про те, що «справжня гуманізація передбачає переборення пануючих століттями стереотипів щодо соціальних ролей жінки і чоловіка, емансипацію всього суспільства, звільнення культури від сексистської ідеології та впровадження концепції “гендеру” в усі сфери суспільного життя» [3, с. 71]. Отже, егалітарність завжди пояснюється як принцип рівності, хоча в дискурсі спостерігаються дещо відмінні погляди на це поняття через практичний досвід утілення названого принципу в різних країнах світу.

У «Stanford Encyclopedia of Philosophy» [7] егалітаризм пояснюється як доктрина політичної, економічної, соціальної та громадянської рівності; у «Glossary of Political Economy Terms» [6] – як соціальна філософія та ідеологія, що проголошує цінність ідеї людської рівності та пропагує радикальні соціальні реформи задля подолання всіх форм економічної, соціальної та політичної нерівності.

Ідея егалітарності бере свій початок від утопічної *ідеї можливості побудови суспільства рівних*. Проте історія розвитку людства довела, що практична реалізація ідеї суспільної рівності призводить до загального зрівняння, нівелювання та нищення особистості. Відтак у подальшому соціально-культурному дискурсі ідея суспільної рівності перетворилася на *ідею рівності прав усіх громадян демократичного суспільства*. Але й у такому розумінні ідея рівності також виявилася непродуктивною, оскільки надання прав ще не означає наявності можливості їх здійснення. Отже, наступною сходинкою в розумінні поняття “егалітарність”, на думку І. Калабіхіної, стало його тлумачення як *рівності прав та можливостей для здійснення цих прав*. Згодом і такий погляд на егалітарність був визнаний недосконалим. Тому останнім часом егалітарність стала розглядатися як «визнання рівності самоцінності, самовідчуттів, самоідентифікації особистості жінок і чоловіків поряд із рівністю прав чоловіків і жінок» [4]. При цьому важливе значення надається скасуванню статевої ієрархії, що зумовлює визнання цінності особистості (незалежно від її статевої належності) як цінності суспільного існування. Результатом дії принципу егалітарності в суспільному устрої можна

вважати анулювання статевої ієрархії (гендерної асиметрії) та заміну її на гендерний паритет.

Сьогодні існують об'єктивні умови для реалізації цього принципу в житті українського суспільства: відбувається активне залучення жінок до тих видів діяльності, які традиційно вважалися чоловічими, реалізуються державні програми щодо встановлення гендерного паритету на всіх рівнях соціально-політичного функціонування, – все це активізує розвиток гендерного напрямку в наукових дослідженнях. У цьому контексті дещо нового значення набуває поняття “егалітарність”, воно *інтерпретується як рівність між чоловіками та жінками в усіх сферах життєдіяльності*. Отже, науковці визнають можливість інтегрування принципу егалітарності в політику, право, економіку тощо.

Саме в такому розумінні принцип рівності (егалітарності) стає одним із ключових у соціальному житті розвинутих країн світу, які у своїх державних документах декларують необхідність подолання всіх проявів гендерної дискримінації: «Рівність між жінками й чоловіками є фундаментальним принципом Європейської Спільноти» [1, с. 7]. Про кардинальне значення принципу гендерної рівності в державному будівництві України пишуть автори колективної монографії «Гендерні аспекти державної служби», стверджуючи, що «цей принцип належить розуміти зовсім не як нівелювання різниці між жінкою та чоловіком, а навпаки – зважаючи на природну роль жінки, вибудовувати такі соціальні умови, щоби всі громадяни, незалежно від статі, мали однакові можливості гранично повно виявити свої таланти, реалізувати новаторські ідеї» [2, с. 13]. Отже, у становленні демократичної держави ключовим стає використання *принципу егалітарності – принципу рівності, у гендерному аспекті – рівності прав та можливостей для їх реалізації у жінок та чоловіків*. Поступове впровадження ідеї егалітарності загалом характеризує рівень демократизації України, тому такого важливого значення ідея егалітарності набуває в освіті, як формування егалітарної свідомості особистості в системі соціокультурних взаємозв'язків на паритетних засадах.

Сучасна ситуація потребує переорієнтації суспільної свідомості на нові гуманітарні цінності, за яких ієрархічність повинна поступитися місцем егалітарності. Необхідне нове егалітарне мислення, яке було б зорієнтовано на дотримання принципу гендерної рівності, що можливе лише за умови широкого впровадження гендерного підходу на всі рівні освітньо-виховного процесу. Під час такої роботи буде відбуватися засвоєння та відтворення учнями егалітарних цінностей, формуватися егалітарні уявлення, переконання, цінності, ідеали та світогляд, тобто *егалітарна свідомість*, як самоусвідомлення дівчат та хлопців рівноправними суб'єктами соціальної взаємодії. Тому *егалітарна свідомість* розуміється нами як сформована на основі здобутих знань (умінь, навичок) система особистих переконань щодо неприпустимості будь-яких форм дискримінації (у нашому випадку – дискримінації гендерної) та безперечності принципу егалітарності, які повинні впливати та скеровувати поведінку та ставлення людини до оточення.

Література

1. Гендер і етнічність. Україна перед європейським вибором / [ред.–упоряд. Скорик М.]. – К. : Програма розвитку ООН в Україні, 2006. – 50 с.
2. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства / [Г. Алексеева, О. Балакірева, В. Бондаровська та ін.]. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2002. – 121 с.
3. Грицяк Н. В. Гендерний підхід у теорії та практиці державного управління / Н. В. Грицяк // Вісн. держ. упр. – 2003. – №4. – С. 71–76.
4. Калабихина И. Е. Краткий понятийный словарь по гендерным исследованиям [Электронный ресурс] / И. Е. Калабихина // Социальный пол: экономическое и демографическое поведение. Учебно-методические материалы по курсу. – М., 1998. – Режим доступа : <http://www.a-z.ru/women/texts/spolr-e.htm>.
5. Філософський енциклопедичний словник / ред. В. І. Шинкарук. – Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАНУ. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
6. Egalitarianism // A Glossary of Political Economy Terms copyright 1994-2005. - Paul M. Johnson [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.auburn.edu/~johnspm/gloss/egalitarianism>
7. Egalitarianism // Stanford Encyclopedia of Philosophy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://plato.stanford.edu/entries/egalitarianism/>